

بررسی نقش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در تحقق دولت اسلامی

مبنتی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

مرتضی پیراسته^۱

چکیده

زمینه و هدف: در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح اعم از ارتش، سپاه، نیروی انتظامی و بسیج، وظیفه حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور را از طرق نظامی و غیرنظامی در مرزها و داخل و تحت شرایطی خارج از مرزها، بر عهده دارند. بر این اساس این نهادهای دفاعی کشور با سرمایه عظیم انسانی و تجهیزاتی خود، می‌توانند در تشکیل و صیانت از حدود دولت مبتنی بر حکومت اسلامی ایران نقش به‌سزایی داشته باشند. دلیل این مدعا را می‌توان به‌خوبی در بیانات مقام معظم رهبری در مورد تبیین ویژگی‌های دولت اسلامی در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی مشاهده نمود. به‌راستی که یکی از موضوعات مهم هر کشور و ملت، مسئله قدرت و اقتدار ملی است و مقتدر نمودن قوای نظامی به‌منظور تأمین اقتدار ملی، همواره مورد توجه ویژه مسئولان و فرماندهان بوده است. بر این اساس این مقاله قصد دارد با رویکردی علمی- پژوهشی به بررسی نقش نیروهای مسلح در تحقق دولت اسلامی با در نظر گرفتن فرمایشات مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا بپردازد و در ضمن مطالعه ابعاد و ویژگی‌های دولت اسلامی، تأثیرات نیروهای مسلح بر قدرت و اقتدار ملی و شاخص‌های مرتبط با آن را ارزیابی کند تا به‌واسطه آن بتوان بر میزان تأثیرگذاری ساختار دفاعی کشور در تحقق دولت اسلامی در کشور افزوده گردد.

روش تحقیق: جهت دستیابی به هدف تحقیق، در گام اول، ادبیات تحقیق بررسی شد و بر مبنای فرمایشات مقام معظم رهبری و مطالعات تعدادی از اندیشه‌ورزان، «الگوی مفهومی» طراحی گردید و سپس به‌وسیله صاحب‌نظران و خبرگان مورد اصلاح قرار گرفت. در گام بعد، ابزار جمع‌آوری اطلاعات (پرسش‌نامه) طراحی شد و پس از اعتبارسنجی و روایی‌سنجی (آزمون کرونباخ) به ۴۵۰ نفر از جامعه آماری، ارسال و داده‌ها جمع‌آوری شد و به‌وسیله آزمون «خی دو» و با استفاده از نرم‌افزار تحلیل داده، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: با توجه به تأیید فرضیات، مشخص شد که نیروهای مسلح در تحقق دولت اسلامی از هر دو لحاظ ایدئولوژی و عملیاتی تأثیرگذار بوده است و از میان مؤلفه‌های مورد ارزیابی، عوامل «برقراری امنیت و آرامش»، «توقف غرب‌باوری و غرب‌زدگی» و «استقلال و ثبات» بیشترین تأثیر را داشته‌اند؛ از سوی دیگر «کار»، «حرکت و اقدام» و «مقابله با فساد» کمترین تأثیر را داشته‌اند. در نهایت با توجه به نتایج حاصله به‌منظور تأثیر بیشتر نیروهای مسلح بر تحقق دولت اسلامی در جمهوری اسلامی ایران، پیشنهادهایی ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: دولت اسلامی، نیروهای مسلح، اقتدار ملی، حکومت اسلامی، عزت ملی.

۱. کارشناس ارشد مدیریت مالی. pirasteh_1984@yahoo.com

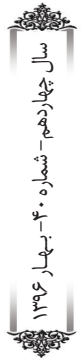
۱- مقدمه

بعد از ظهور انقلاب اسلامی ایران و تبیین این دیدگاه که حکومت اسلامی ایران می‌تواند به‌عنوان یک حکومت اسلامی مبتنی بر احکام و شرایع اسلام واقعی در تمامی زمینه‌ها، برای تمامی کشورهای اسلامی و غیراسلامی به‌عنوان یک الگوی عینی مطرح گردد، تمامی نگاه‌ها به سمت ایران معطوف شدند و به انتظار مشاهده نتایج حاصل از اداره یک جامعه توسط دولتی اسلامی نشستند و همگان به دنبال مطرح شدن مکتبی حکومتی بر پایه اسلام بودند؛ هرچند عواملی همچون کارشکنی دشمنان، ضعف مدیریتی مسئولان و اداره‌کنندگان، ضعف در تحصیل و آموزش و وابستگی اساتید به دانشگاه‌های بیگانه و غیره، ایجاد مانع کردند و از سرعت دستیابی به این مهم کاستند. استکبار جهانی نیز تلاش فراوانی در ناکارآمد جلوه دادن دولت اسلامی و ناامید کردن مردم به‌عنوان مهم‌ترین و بارزترین پشتوانه‌های نظام اسلامی داشته‌اند. مقام معظم رهبری در صحبت‌های نوروزی خود در سال ۸۶ نیز به این موضوع اشاره نمودند: «همیشه دشمنان بیرونی ملت ایران سعی کرده‌اند این میکروب‌ها را درون جامعه ایرانی رسوخ دهند که: شما نمی‌توانید، شما قادر نیستید، آینده‌تان تاریک است، افق‌تان تیره است، بیچاره شدید، پدرتان درآمد؛ سعی این بوده است که ملت ما را ناامید، کسل، بی‌اعتماد به نفس، تنبل و چشم به دست بیگانه، بار بیاورند» (بیانات مقام معظم رهبری در جمع زائران حرم رضوی ۱/۸۶).

مقام معظم رهبری ضمن تأکید بر اهمیت امنیت ملی در اجرای هر فعالیتی در کشور می‌فرمایند:

«امنیت ملی برای یک ملت، از همه چیز واجب‌تر است. اگر امنیت ملی نباشد، هیچ دولتی نمی‌تواند کار کند. برای سازندگی هیچ سنگی روی سنگ گذاشته نخواهد شد؛ نه اقتصاد مردم، نه فرهنگ مردم، نه مسائل اجتماعی مردم، نه مسائل سیاسی مردم» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از دانشجویان به همراه افسار مختلف مردم، ۲۱/۴/۱۳۷۸).

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز به وظایف کلی و اختصاصی نیروهای مسلح

اشاره شده است که از آن جمله می‌توان به حفظ کیان اسلام، حفظ نظام جمهوری اسلامی ایران، نگرهبانی از مرزها و پاسداری از نظم و امنیت کشور، پاسداری از استقلال و حاکمیت ملی و غیره، اشاره نمود.

در این مقاله، نویسنده قصد دارد که با شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تحقق دولت اسلامی، به ارزیابی نقش نیروهای مسلح در تحقق دولت اسلامی در جمهوری اسلامی ایران بپردازد تا از این طریق ضمن تعیین جایگاه نیروهای مسلح در دولت اسلامی، به موضوع اقتدار در دولت اسلامی و لوازم ایجاد آن اشاره کند.

۲- تعریف مفاهیم

۲-۱- حکومت و دولت

جمهوری اسلامی ایران در دوران پس از انقلاب تلاش کرده است فرمان‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی قرآن کریم که در قالب حکمت‌ها و دستورهای صریح، خطاب به پیامبر نازل شده است را به صورتی عالمانه و همه‌جانبه نگر در ساختار حکومت‌داری بگنجاند. در واقع نهادینه شدن مؤلفه‌های قرآنی در راهبردهای جمهوری اسلامی ایران، بنیاد تشکیل یک دولت اسلامی در حکومت اسلامی را سبب گردیده است.

«حکومت» از ریشه «حکم» به معنی قضاوت کردن، فرمان دادن و فرمانروایی است؛ بنابراین «حاکم» یعنی کسی که فرمان می‌دهد، قضاوت و حکومت می‌کند. به‌طور کلی حکومت مجموعه‌ای از نهادها و سازمان‌های سیاسی-اجتماعی است که برای اداره امور کشور و حفظ انتظام جامعه، به وجود می‌آید. دولت به مفهوم عام، به وسیله این نهادها تجلی می‌یابد و اعمال حاکمیت می‌کند (نصرآبادی، ۱۳۹۱: ۹۰).

ازلحاظ فلسفی بنیاد وجودی و تأسیس دولت در درجه اول، تضمین امنیت مردم از طریق مراجع امنیتی، نظامی و انتظامی، قضایی، اطلاعاتی و تأمین حداقل رفاه عمومی برای اقشار مختلف جامعه است. مشارکت در برقراری امنیت، تقویت نهادهای مدنی و گسترش

زمینه‌های اجتماعی امنیت ملی، ضمن کاستن هزینه‌های دولت به امنیت ملی پایدار نیز می‌انجامد (همان: ۱۴۲).

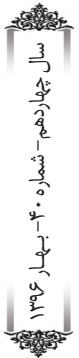
۲-۲- قدرت

توانایی تأثیرگذاری بر رفتار دیگران به نحوی که آنچه می‌خواهیم اتفاق بیافتد. در «فرهنگ لغت کالینز» واژه قدرت به معنای توان یا قابلیت انجام کاری و نیز کنترل یا سلطه یا حالتی از کنترل، سلطه یا حاکمیت، معنی شده است. «رابرت دال» قدرت را توان و ادار کردن سایر بازیگران به انجام آنچه در غیر این صورت انجام نمی‌شد یا توان جلوگیری از انجام چیزی که در غیر این صورت انجام می‌شد، معنی کرده است (سیف، ۱۳۹۳: ۱۰).

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت که قدرت در «حوزه شخصی» یعنی هر نیرو یا اقتداری که از توان مطیع ساختن دیگران، به اطاعت و داشتن آنان و یا ایجاد آشتی بین خواسته‌های آنان برخوردار باشد. قدرت در «حوزه دولتی» به توانایی یک کشور بر تأثیر گذاشتن بر رفتار دیگر کشورها و یا کنترل رفتار سایر کشورها تعریف شده و در «حوزه عمومی» توانایی و قابلیت انجام کار خاص، تولید یا تخریب معنا شده است (آقا بخشی، ۱۳۹۳: ۵۳۵).

از دیدگاه قرآن، جامعه بشری نیاز به حکومت دارد؛ چون زندگی دسته‌جمعی بدون حکومت ممکن نیست. تقسیم مسئولیت‌ها، تنظیم برنامه‌ها، اجرای مدیریت‌ها و جلوگیری از تعدیات و تجاوزها، تنها به وسیله حکومت‌ها ممکن است؛ اما برای به دوش کشیدن این رسالت قدرت لازم است؛ بنابراین قدرت در بینش اسلام، ابزار به عهده گرفتن این امانت و وسیله دفاع از حاکمیت خدا و اقامه قسط است. حال آن‌که قدرت در دست حکومتی که این رسالت‌های خدایی را به دوش نمی‌کشد، نامشروع و خیانت است.

واقعیت این است که قدرت نظامی از جمله ابزارهای تعیین‌کننده سطوح قدرت کشورهاست. بدون توان سخت‌افزاری دستیابی به هدف‌ها بسیار دشوار یا شاید غیرممکن باشد. بر مبنای این موضوع، رهبر معظم انقلاب با آگاهی از توان دفاعی کشور و پیشرفت‌های به دست آمده در خلال دهه‌های گذشته در عرصه سخت‌افزار و نرم‌افزار دفاعی معتقدند اگر کسی به درک

درستی از روابط قدرت دشمنی با فرهنگ ناب اسلامی برسد، قطعاً خواهد فهمید که: قدرت نظامی برای کشوری که مورد تهدید قدرت هاست، یکی از واجب‌ترین واجب‌هاست. امروز این نکته، مخصوص جمهوری اسلامی هم نیست. همه کشورهای که می‌خواهند از آسیب دخالت قدرت‌های بزرگ محفوظ باشند، باید نظام‌های سیاسی آن‌ها متکی به مردم باشد؛ ثانیاً باید از قدرت نظامی مردمی خودکفای کارآمد برخوردار شود (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نیروهای حاضر در رزمایش ذوالفقار، ۱۳۷۶/۵).

۲-۳- قدرت ملی

ایران به‌عنوان یکی از تمدن‌های کهن و عظیم جهان، دارای تاریخی پر از حوادث گوناگون تلخ و شیرین است. طبعاً آن اقتدار کشور نیز در گذر تندبادهای عظیم تاریخی، اشکال گوناگون به خود گرفته است. شکوفایی، رکود و سقوط ایران در طول تاریخ با قدرت و ضعف دستگاه‌های حاکم ارتباط داشته است. به‌یقین می‌توان گفت که با پیروزی انقلاب اسلامی، در بسیاری از عرصه‌ها به شکوفایی‌های چشمگیری دست یافته‌ایم که این امر برای دولت‌های استکباری، بسیار نگران‌کننده است و آن‌ها از هر شیوه‌ای، به دنبال ضربه زدن به امنیت کشور هستند.

«قدرت ملی» از جمله ارزش‌های مطلوب جوامع کنونی است. هر کشور و ملتی به دنبال اقتدار ملی است و برای نیل به آن تلاش می‌کند تا بسترهای لازم را فراهم کند. تعریف شاخص‌های اقتدار ملی تابع جهان‌بینی افراد است؛ به همین دلیل، با وجود اشتراک در برخی شاخص‌ها، تفاوت‌هایی نیز دیده می‌شود. نکته مهم‌تر در میزان ارزش‌دهی به اقتدار ملی است. این مسئله هم به‌شدت متأثر از مبانی ارزشی حاکم بر یک جامعه یا نظام سیاسی مسلط بر آن جامعه است. برخی اقتدار و قدرت ملی را یک مطلوب نهایی و آرمانی می‌دانند که برای نیل به آن، سایر اهداف و ارزش‌ها را باید به خدمت گرفت و حتی برخی ارزش‌های انسانی و الهی را نیز در این مسیر می‌توان قربانی کرد؛ اما عده‌ای دیگر، ارزش اقتدار ملی را در چارچوب یک جهان‌بینی جامع‌تر و برتر تعریف می‌کنند و هم‌زمان با توجه به آن، جایگاه و

اولویت آن را در رابطه با سایر ارزش‌های معنوی و مادی تعریف می‌کنند. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «نیروهای مسلح اگر دلیرانه، فداکارانه، هوشمندانه وظیفه و نقش خود را بدانند و در جایی که جایگاه واقعی آن‌هاست، خود را قرار دهند، می‌توانند امنیت را تأمین کنند» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۲/۱۲).

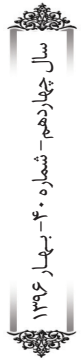
«قدرت ملی» در واقع توانایی تحصیل اهداف برای یک کشور است. قدرت ملی را می‌توان مجموعه‌ای از نیروهای مادی و معنوی یک ملت دانست که البته بسته به بالقوه یا بالفعل بودن این نیروها و نیز بسته به منابع قدرت و چگونگی بهره‌برداری یک ملت از این منابع و ارکان اساسی آن، دچار قبض و بسط می‌شود. راه تأمین و حفظ منافع ملی، قدرت است. همچنین رابطه این دو، از دو بُعد دیگر نیز قابل تبیین است:

- ۱- حفظ و ازدیاد قدرت ملی هر واحد سیاسی، بخشی جدانشدنی از منافع ملی آن است.
- ۲- قدرت ملی ابزار و وسیله تحقق اهداف و تأمین منافع ملی است؛ حتی حدود و اندازه منافع هر واحد سیاسی، وابسته به قدرت آن است و در همین راستا مهم‌ترین بخش اهداف ملی، تأمین امنیت خواهد بود (مرزناکی، ۱۳۹۵: ۱۴).

۲-۴- امنیت

یکی از اساسی‌ترین هدف‌های تشکیل حکومت و نظام‌های سیاسی در جهان، تأمین امنیت و حفظ آن است و بر همگان آشکار است که تنها در پرتو «امنیت» بشر قادر خواهد بود با خاطری آسوده، به کار و فعالیت مشغول شود و اندیشه‌های خویش را به کار اندازد. امنیت بستر نوآوری و اختراع است و انسان‌ها در سایه امنیت می‌توانند در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، صنعتی، دفاعی و غیره، به رشد و شکوفایی نائل گردند. مقام معظم رهبری نیز در این باره می‌فرماید:

«امنیت ملی، برای یک ملت از همه چیز واجب‌تر است. اگر امنیت ملی نباشد، هیچ دولتی نمی‌تواند کار کند؛ برای سازندگی، هیچ سنگی روی سنگ گذاشته نخواهد شد. وقتی هرج و مرج و ناامنی باشد، هیچ مشکلی از مشکلات مملکت حل نخواهد شد. شرط حرکت

عظیم برای یک ملت، در درجه اول امنیت است» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروهی از سپاهیان و بسیجیان در مشهد، ۱۳۷۸/۶/۱۰).

و یا در سخنانی دیگری فرماید: «اگر امنیت نباشد، بسیاری از خیرات جامعه از آن جامعه رخت خواهد بست» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان و گروهی از کارکنان نیروی انتظامی، ۱۳۷۸/۷/۱۷).

«امنیت» از ماده «امن» به معنی اطمینان، آرامش و آسایش است. یکی از مهم‌ترین شاخه‌های امنیت، امنیت ملی است. «امنیت ملی» یعنی دستیابی به شرایطی که به کشور امکان می‌دهد از تهدیدات بالقوه یا بالفعل خارجی و نفوذ سیاسی و اقتصادی بیگانه در امان باشد و در راه پیشبرد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی و تأمین وحدت و موجودیت کشور و رفاه عامه، فارغ از مداخله بیگانگان گام بردارد. برخی از اندیشمندان برای امنیت ملی دو وجه قائل شده‌اند: یکی جنبه خاص، و دیگری جنبه عام. اگر منظور از امنیت، حفظ ذات کشور یا به عبارتی حفظ وجود خود باشد، آن را امنیت به معنای خاص می‌گویند که شامل چهار ارزش: حفظ استقلال و حاکمیت کشور، حفظ جان مردم، حفظ نظام سیاسی و اقتصادی و حفظ تمامیت ارضی است (بهزادی، ۱۳۹۲: ۱۰۱).

«امنیت ملی» در معنای عام کلمه، آزادی از ترس و فقدان خطر جدی از خارج نسبت به منافع حیاتی و اساسی مملکت است. به عبارت دیگر «امنیت عام» بدین معناست که یک کشور ارزش‌های حیاتی خویش را از تهدیدات جدی دور نگاه دارد (همان).

در گذشته، امنیت هر جامعه فقط با قدرت نظامی و سلاح و تجهیزات سنجیده می‌شد؛ امروزه نیز اگرچه تنها قدرت تسلیحاتی برای جوامع امنیت نمی‌آورد ولی در کنار سایر ابزارهای غیرنظامی، قدرت دفاعی با رویکرد نظامی کماکان دارای ارزش است. به سخن دیگر در کنار اقدامات دستگاه دیپلماتیک کشور، سازمان دفاعی هر کشور نیز می‌تواند با انجام اقداماتی از قبیل انعقاد پیمان‌ها دفاعی دوجانبه و همکاری علمی و فنی نظامی با دیگر کشورها تعامل داشته باشد تا به این طریق از پیوستن آن کشور یا کشورها در ردیف کشور غیر دوست جلوگیری به عمل آورد (غفوری، ۱۳۸۶: ۱۹).

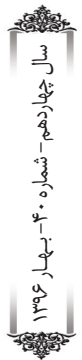
تردید و وجود ندارد که هر کشوری برای ماندگاری و تأثیرگذاری به «دفاع» نیازمند است و اگر مقوله دفاع وجود نداشته باشد، امنیت به عنوان مهم ترین و نخستین نیاز فرد و اجتماع حاصل نخواهد شد؛ چراکه اجرای هرگونه فعالیت در ابعاد گوناگون و به طور کلی هرگونه پیشرفت و توسعه، در پرتو امنیت و آرامش به دست می آید (جعفری، ۱۳۹۵: ۱۵۳).

امنیت در یک جامعه، هنگامی بروز خواهد کرد که آن جامعه بتواند در دفع تهدیدهای خارجی علیه حیات سیاسی یا منافع ملی خود از قدرت لازم و کافی برخوردار باشد. به همین دلیل افزایش توان دفاعی و قدرت بازدارندگی، یکی از مهم ترین شیوه های حراست از امنیت یک کشور محسوب می شود. در این راستا دیپلماسی دفاعی، می تواند با فراهم نمودن بسترهای لازم، شرایط را برای دستیابی به تجهیزات و تسلیحات دفاعی مورد نیاز مهیا کند (همان).

با وجود این که در عصر حاضر نگاه به امنیت محصور به بعد نظامی نیست، اما هرگز جایگاه آن کم رنگ نشده است؛ زیرا در دنیایی که کشورهای دارای حق حاکمیت، قدرتی را بالاتر از خود نمی شناسند و پیوسته با یکدیگر برای دستیابی به ابزارهای جنگی مدرن رقابت دارند. همچنین وجود سوابق تاریخی اعمال خشونت در قرن پیشین، ارتقای قدرت نظامی و دفاعی همچنان به عنوان یکی از ابعاد اساسی امنیت اهمیت خود را حفظ کرده است. در واقع دولت ها با داشتن توان نظامی و دفاعی برتر می توانند امنیت بیشتری به دست آورند. از این رو از منظر قرآن کریم تهیه، تولید و انباشت سلاح و تجهیزات مورد نیاز، برای تشکیل نیروی مسلح مقتدر به منظور تأمین امنیت و دفع تجاوز و تنبیه و سر جای خود نشان دادن متجاوز و نیز برقراری توازن قدرت، یک ضرورت اجتناب ناپذیر است.^۱

رهبر معظم انقلاب، با تأکید بر این که ارتقای توانمندی های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی و ایجاد توازن منطقه ای از جمله سیاست های نظام است که مسئولان باید به آن توجه

۱. سوره انفال، آیه ۶۰.

ویژه‌ای داشته باشند و مظهر قدرت دفاعی کشور نیز شما نیروهای مسلح هستید (بیانات مقام معظم رهبری در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری ارتش، ۱۳۸۴/۷/۶).
دفاع از استقلال و شرف ملت، یکی دیگر از اهداف مهم دفاع مشروع در منظر مقام معظم رهبری به‌شمار می‌آید. «استقلال» که به معنای داشتن قدرت تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری همراه با اعمال این تصمیمات و سیاست‌ها در حیطه حاکمیت است، خصیصه مهم و اساسی برای یک کشور محسوب می‌گردد؛ چراکه اگر کشوری استقلال نداشته باشد، یعنی در سلطه و اقتدار کشور دیگری باشد، نمی‌تواند هیچ نقشی در عرصه داخلی و بین‌المللی ایفا کند. از این رو حفظ استقلال امری لازم و حیاتی است. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز بر این موضوع تأکید شده که: در جمهوری اسلامی ایران، آزادی، استقلال و تمامیت ارضی و وحدت کشور از یکدیگر تفکیک‌ناپذیر و حفظ آن‌ها وظیفه دولت و آحاد ملت است.^۱

۲-۵- ایستادگی در مقابل تهدیدات علیه امنیت

در زبان فارسی واژه «دفاع» عبارت است از حمایت، دور کردن، حفظ کردن، راندن و پس زدن؛ واژه «دفاع» در حالت کلی و عام یعنی ایستادگی در مقابل تهاجم. دفاع یک امر فطری است که از جانب خداوند در موجودات به ودیعه قرار داده شده است تا بتوانند به حیات خود ادامه دهند. در اسلام بحث دفاع در قالب جهاد آورده شده است و از آنجایی که اسلام به کرامت انسانی اهمیت والایی می‌دهد و آزادی را اساس آن برمی‌شمارد، دفاع را در مقابل هر عاملی که باعث تضعیف کرامت انسانی و نفی آزادی شود، واجب می‌داند.

«تهدید» نیز عبارت است از هر اقدامی که اهداف، ارزش‌های حیاتی جامعه و امنیت ملی کشور را از طرف دشمن خارجی و یا عوامل داخلی آن، به خطر اندازد. هدف اصلی در تهدید، تغییرات اساسی در نظام سیاسی یک کشور است. به عبارت دیگر شرایط تهدید شرایطی است که به موجب آن، حیات کشور و نظام ارزشی آن به خطر افتاده باشد. شناخت به موقع تهدید، اولین و مهم‌ترین گام در خنثی‌سازی عملیات دشمن است (لطفی، ۱۳۹۵: ۲۲).

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصل نهم.

۲-۶- اقتدار

واژه «اقتدار» از ریشه «قدر» به معنی اندازه، مقدار، قدرت، طاقت، نیرو و هر چیزی را در وقت خود انجام دادن است (معین، محمد، ۱۳۸۷: ۱۵۱). اقتدار، جلوه‌ای از قدرت است و بر اطاعت از آن دلالت دارد. در تعریف اقتدار می‌توان گفت که روابط بین دو مقام که یکی مافوق و دیگری زیردست، به گونه‌ای که هر دو روابط را مشروع بدانند و یا اقتدار قدرت دارای نوعی مشروعیت است. اقتدار همواره با نوعی ارج و شکوه و به‌طور دقیق‌تر با یک اعتماد و اتکال شخصی یا جمعی به کسی که اقتدار به او نسبت داده شده، همراه است؛ از این رو اقتدار چیزی نیست که شخصی یا نهادی فی‌نفسه دارا شود، بلکه معنایی است که در روابط با دیگران و طی یک فرایند اجتماعی پدید می‌آید و اشاره به نوعی شناسایی و اقرار به صلاحیت و به کفایت‌هایی دارد که نزد دیگران آشکار شده است. دانشمندان علوم سیاسی در مفهوم اقتدار، اتفاق‌نظری ندارند. «میخلز» اقتدار را «جلوه‌ای از قدرت» می‌داند و آن را چنین تعریف می‌کند: توانایی ذاتی یا اکتسابی برای اعمال تفوق بر یک گروه. «بیرستد» به هر یک از اجزای این تعریف خرده می‌گیرد و می‌گوید: اقتدار توانایی نیست، بلکه یک رابطه است؛ نه ذاتی است و نه جنبه اعمال تفوق دارد. «مک آیور» معتقد است که اغلب اقتدار را قدرت می‌دانند: قدرت فرمان به اطاعت. «لاسول» و «کاپلان» نیز اقتدار را «قدرت رسمی» دانسته‌اند (کاظمی، ۱۳۹۱: ۱۴۳-۱۳۹).

در اسلام، منشأ تمامی قدرت‌ها، خدای متعال است و هیچ قدرتی جز به مشیت الهی و غیر از ناحیه او پدید نمی‌آید. انتشار اقتدار در اسلام نیز از خدا به سایرین است، چنان‌که اقتدار پیامبر تابع و جلوه‌ای از قدرت خدای متعال است که به جانشینان او منتقل شده است. اقتدار در اسلام به‌واسطه قداست منبع انتشار، امری مقدس به‌شمار می‌رود و با سلب قداست از آن، نامشروع می‌شود و عنوان طاغوت به خود می‌گیرد (همان).

۲-۷- مفهوم اقتدار ملی

مردم جهان در قالب ملت‌های گوناگون در کشورهای مستقل به حیات خویش ادامه می‌دهند. هر کشوری از حکومتی برخوردار است و حکومت‌ها برای اداره جامعه خویش ناگزیر به اعمال حاکمیت داخلی و تنظیم روابط خارجی هستند. به قدرت دارای مشروعیت که از ناحیه یک حکومت در یک کشور برای تأمین و تحقق اهداف و منافع ملی آن کشور اعمال می‌شود، اقتدار ملی آن کشور گفته می‌شود. در تعریف دیگر «اقتدار ملی» برآیند قدرتی است که از طریق ملت در حاکمیت متمرکز می‌شود. اقتدار ملی برآیند ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی همراه با حفظ شرافت‌های انسانی است که می‌تواند باعث اعتلا و سربلندی آن جامعه در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی شود و امکان توطئه، تطمیع و تجاوز را از بیگانگان بگیرد. به‌طور کلی اقتدار ملی یعنی رسیدن به مشخصه‌هایی که به یک کشور امکان می‌دهد تا در مقابله با تهدیدهای بالقوه یا بالفعل خارجی، دوام آورد و در راه پیشبرد امر توسعه اقتصادی، اجتماعی، انسانی و مهم‌تر از همه فرهنگی، قدم بردارد (قوام، ۱۳۸۳: ۷۵ و ۷۶).

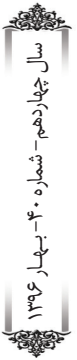
ملت یا به تعبیری توده مردم، محکم‌ترین دیوار دفاعی کشور در مقابل هر نوع تهدید، از جمله تهدید نظامی است. روحیه ملی و قدرت رهبری از عوامل اثرگذار و تعیین‌کننده توان رزم هر کشور است؛ حتی دولت‌های قدرتمند و مجهز به تسهیلات پیشرفته، اگر فاقد پایگاه مردمی باشند و افکار عمومی مردم کشورشان مخالف فعالیت‌ها و اقدامات دولتمردان خود باشند، قادر به پیاده کردن سیاست‌های موردنظر نخواهند بود. هرچند که پایگاه مردمی و توان بسیج ملی در ایجاد بازدارندگی اثر به‌سزایی دارد ولی زمانی کارایی آن کامل می‌شود که نیروهای مردمی، در کنار نیروی مسلح توانمند قرار گیرند و با آموزش‌های عمومی، شرکت در رزمایش‌های ملی و منطقه‌ای و دستیابی به تسلیحات ممکن، این توان منسجم گردد.

مقام معظم رهبری در این رابطه می‌فرماید: «ملت ایران باید خود را قوی کند؛ این حرف من است. حرف، درباره اقتدار ملی است. من عرض می‌کنم به ملت عزیزمان که اگر ملتی قوی نباشد و ضعیف باشد، زور خواهد شنفت، به او زور می‌گویند؛ اگر ملتی قوی نباشد،

باج‌گیران عالم از او باج می‌گیرند، از او باج می‌خواهند؛ اگر بتوانند به او اهانت می‌کنند؛ اگر بتوانند، زیر پا او را لگد می‌کنند. طبیعت دنیایی که با افکار مادی اداره می‌شود، همین است؛ هر که احساس قدرت کند، نسبت به کسانی که در آن‌ها احساس ضعف می‌کند، زورگویی خواهد کرد» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۲/۱).

همچنین ایشان درباره کارکردهای اقتدار ملی می‌فرمایند: «اقتدار ملی پشتوانه ثبات کشور و نظام اسلامی است. این ثباتی که امروز در این کشور وجود دارد به برکت ابراز اقتدار ملت ایران در مراحل گوناگون است. من بارها عرض کرده‌ام که دشمن از دشمنی خود دست نمی‌کشد، مگر وقتی که احساس کند دشمنی بی‌فایده است. امروز شما ملت ایران در نظر مستکبران عالم ملتی هستید که به وقت، به جا و به هنگام، آنچه را که نشانه اقتدار ملی است، به ظهور می‌رسانید و نشان می‌دهید، این را شناخته‌اند. همین آگاهی و هوشیاری و آمادگی شما، توطئه‌های چندساله فرهنگی و سیاسی دشمن را باطل کرد و از بین برد» (همان).

دولت‌هایی که از اقتدار ملی شایسته‌ای برخوردارند، حتی بدون داشتن پشتوانه‌های مادی می‌توانند به راحتی در مقابل قدرت‌های زورگو و سلطه‌گر، قد علم کنند. درحالی که اگر دولتی اقتدار نداشته باشد و از مشروعیت و حمایت‌های مردمی برخوردار نباشد، حتی با داشتن انواع و اقسام سازوکارهای مادی نمی‌تواند مدت زیادی دوام بیاورد و محکوم به شکست و زوال است. برای درک بهتر مفهوم اقتدار ملی، لازم است بدانیم قدرت ملی چیست و به چه عواملی بستگی دارد. قدرت ملی، به مجموعه‌ای از توانایی‌های مادی و معنوی گفته می‌شود که در قلمرو یک واحد جغرافیایی و سیاسی به نام کشور وجود دارد. این عوامل عبارت‌اند از: وسعت، موقعیت و آب‌وهوا، منابع طبیعی، انرژی و مواد غذایی قابل تولید، جمعیت و تراکم آن، میانگین سن، ترکیب جنسیت و درآمد سرانه در رابطه با درآمد ملی، مقدار و کارایی کارخانه‌های صنعتی، وسعت و کارایی سیستم حمل‌ونقل و ارتباطات، نظام‌های آموزشی و تسهیلات پژوهشی، کیفیت آموزشی، تجهیزات و روحیه نیروهای مسلح، ماهیت و توانایی نظام‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، کیفیت دیپلمات‌ها و دیپلماسی، خصیصه ملی و روحیه مردم (کاظمی، ۱۳۹۱: ۱۳۹-۱۴۳).

با توجه به موارد مذکور، می‌توان منابع اقتدار ملی را به صورت زیر خلاصه کرد: مکتب و ایدئولوژی، رهبری، وحدت و همبستگی ملی، ثبات سیاسی و اجتماعی، ارزش‌های فرهنگی، جغرافیا و ویژگی‌های جغرافیایی و وسعت سرزمین و منابع ملی، توان اقتصادی، توان نظامی و جمعیت که برخی از منابع فوق، منابع نامحسوس و بعضی منابع محسوس به‌شمار می‌روند. منابع نامحسوس را نمی‌توان به راحتی به صورت کمی درآورد؛ زیرا در اساس، از خصلت کیفی برخوردارند ولی منابع محسوس را می‌توان از لحاظ کمی بررسی کرد یا با واژه‌های مشخص، اندازه آن‌ها را به دست آورد. همچنین برخی معتقدند که عوامل شکل‌دهنده اقتدار ملی در یک کشور عبارت‌اند از: رهبری، حمایت مردمی، ثبات سیاسی، همکاری و هماهنگی قوای کشور، احزاب و رسانه‌های جمعی (همان).

۲-۸- مقام معظم رهبری و اقتدار ملی

به عقیده مقام معظم رهبری، اقتدار ملی برای یک کشور حافظ هویت او، مایه عزت او و وسیله رسیدن او به آرمان‌هاست. اقتدار ملی، فقط به معنای توانایی‌های نظامی نیست، اقتدار ملی یک مسئله همه‌جانبه است و بر دوش همه دستگاه‌هاست و ایجاد و تقویت آن، به‌عنوان یک وظیفه اصلی بر دوش هر سه قوه اساسی کشور نهاده شده است: «اقتدار ملی یک مفهوم و مقوله کاملاً پیچیده و مرکب است که به معنای نظامی‌گری نیست ... اقتدار ملی دست‌در‌تمندی است که مجموعه نیروهای فعال قوای سه‌گانه در تشکیل آن سهم دارند و باید وظیفه خودشان را با شجاعت و اقتدار و امید و بدون رودربایستی و با همکاری کامل، انجام دهند. یک ملت اگر اقتدار ملی داشته باشد. اقتدار در زمینه اقتصاد، سیاست، فرهنگ و سازمان‌دهی دولتی، مشکلات مادی و معنوی‌اش حل خواهد شد» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۹۰).

ایشان همچنین نقش مردم، دولت و مسئولان کشور را در تحقق کامل اقتدار ملی مشخص کرده‌اند. اقتدار ملی به معنای این است که یک ملت در مسئولان کشور جلوه‌های قدرت و توانایی و عزت خود را مشاهده کند و کارها با سیاست‌های درست، با برنامه‌ریزی صحیح، با

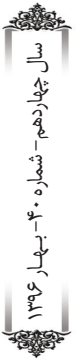
جدیت و پشتکار و با هماهنگی و انسجام کامل پیش برود. در سایه اقتدار ملی است که مردم می‌توانند به قدر استعدادهایشان و با شکوفایی این استعدادها، تلاش خود را مبذول کنند. هر سه قوه باید تلاش کنند تا با جدیت و پشتکار و توکل و اعتماد به مردم و همکاری با یکدیگر اقتدار ملی را تجلی بخشند و مظهر اقتدار ملی بشوند. اقتدار ملی، هم زمینه نظامی دارد، هم زمینه اقتصادی دارد، هم زمینه سیاسی دارد، هم زمینه سازمانی دارد. در همه زمینه‌ها، مسئولان می‌توانند کاری کنند که ملت احساس اقتدار کند (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۹۳).

۳- ویژگی‌های دولت اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

جهت شناخت بیشتر ابعاد دولت اسلامی با مراجعه به اندیشه‌های سیاسی و اعتقادی امام خمینی، بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان شخصیتی که بیشترین آگاهی نسبت به دولت مبتنی به حکومت اسلامی را داشته‌اند، همچنین مقام معظم رهبری که بارها و بارها منظومه فکری خود را منطبق بر تفکرات و اعتقادات ایشان دانسته‌اند، می‌توان به مؤلفه‌های دیگری نیز دست یافت که در ادامه به تبیین مهم‌ترین این عامل‌ها و شاخص‌ها می‌پردازیم:

۳-۱- استقلال و ثبات

از نظر ایشان، یکی از شروط اصلی حکومت و دولت اسلامی کسب اقتدار ملی و وابستگی نداشتن و استقلال کشور است. ایشان نظام ستم‌شاهی را عاجز و ذلیل می‌دانستند، چون وابسته بود و دلیل این وابستگی را غارت منابع ملی توسط بیگانگان و وجود پایگاه‌های نظامی در سرحدات یا داخل کشور می‌دانستند: «اگر چنانچه ایران مستقل بود و تحت نظر دیگران اداره نمی‌شد، دیگران در آن دخالت نداشتند و قدرتمند بود و نظام آن پیوند به نظام دیگران نداشت، ثبات از برای ایران حاصل می‌شد. ایرانی‌ها هم می‌خواهند که ایران ثابت باشد، متزلزل نباشد، هر روز یک کسی در آن دخالت نکند، هر کاری می‌خواهند به دست نوکرانشان اجرا نکنند، دخالت در مقدرات مملکت نکنند» (صحیفه امام، ج ۵: ۹۷).

۳-۲- اتکای حکومت به ملت

صورت دیگر استقلال از بیگانه، اتکا به مردم است. از نظر امام، اقتدار ملی در پیوستگی حکومت و مردم است. ایشان معتقدند یک دولت در صورتی می‌تواند مقتدر است که مورد حمایت مردم باشد و به توانایی‌های آن‌ها متکی باشد: «اگر مثلاً دولت ایران چنانچه قدرتی داشته باشد برای خود ملت باشد، برای خود ایران باشد، اگر دولت‌ها دولت‌های ناشی از اراده ملت باشند، این‌ها نمی‌گذارند که شما این‌طور در ایران تصرف کنید و این‌طور هرج و مرج به بار بیاورید. ایران ثبات ندارد که این بساط شده است... ثبات، تابع قدرتمندی و استقلال است و ما قدرتمندی می‌خواهیم و استقلال. قدرتمندی به این است که نظاممان را از گرفتاری‌ای که آمریکا برایش پیش آورده نجات بدهیم و یک نظام متکی بر ملت، ما ایجاد نکنیم، نه یک نظام متکی بر مستشارهای آمریکا؛ و استقلالمان را هم حفظ نکنیم و یک مملکت مستقل باشیم، نه یک مملکتی که همه چیز آن در دست دیگران است؛ تا به واسطه این، ثبات پیدا نکند مملکت ما» (همان: ۹۸).

امام قوای نظامی و انتظامی را مهم می‌دانند، اما قدرت قوای نظامی را تابع پیوستگی آنان با مردم و تواضع و خدمتگزاری در قبال آنان می‌دانند. از نظر ایشان، اگر مردم حامی قوای انتظامی نباشند و از آنان بترسند، این ضعف قدرت است: «این الآن برای شما و ما و همه قشرهای دولت و ملت و خصوصاً قشرهایی که قوای انتظامی هستند، این باید یک سرمشق و یک الگو باشد که ببینیم که یک قدرت بزرگ وقتی پایگاه ملی ندارد، این قدرت نمی‌تواند بایستد سرپای خودش. یک قدرت، ولو بزرگ نباشد، اگر پایگاه ملی داشته باشد، این غلبه می‌کند. کوشش کنید که پایگاه ملی برای خودتان درست کنید. این به این است که گمان نکنید که شما صاحب مقام هستید، منصب هستید باید به مردم فشار بیاورید» (همان: ۹۹).

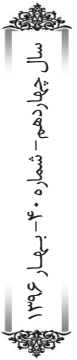
۳-۳- نیروی مسلح قوی و مجهز

امام، هم‌زمان با تأکید بر عواملی چون استقلال ملی، اتحاد همه‌جانبه و اتکا به مردم از نقش نیروهای مسلح غافل نمی‌شوند. ایشان نقش ارتش و نیروهای نظامی را در اقتدار

نظامی مهم می‌دانند؛ به همین دلیل بر تقویت نیروهای مسلح تأکید مکرر دارند و هشدار می‌دهند که توجه به عوامل دیگر نباید موجب غفلت از این موضوع بشود: «من به‌عنوان فرمانده کل قوا، به مسئولین و تصمیم‌گیرندگان نیز دستور می‌دهم که در هیچ شرایطی از تقویت نیروهای مسلح و بالا بردن آموزش‌های عقیدتی و نظامی و توسعه تخصص‌های لازم و خصوصاً حرکت به طرف خودکفایی نظامی غفلت نکنند و این کشور را برای دفاع از ارزش‌های اسلام ناب و محرومین و مستضعفین جهان در آمادگی کامل، نگه دارند و مبادا توجه به برنامه‌های دیگر موجب غفلت از این امر حیاتی گردد که مطمئناً غفلت از تقویت بنیه دفاعی کشور، طمع تهاجم و تجاوز بیگانگان و نهایتاً تحمیل جنگ‌ها و توطئه‌ها را به دنبال می‌آورد» (همان: ۳۵۸).

۳-۴- ساده‌زیستی و مردمی بودن

یکی از عواملی که مانع از شکل‌گیری دولت اسلامی می‌شود، اشرافی‌گری است. از ویژگی‌های برجسته جمهوری اسلامی ایران، ماهیت مردم‌مداری آن است که در واقع وجه تمایز آن با بسیاری از نظام‌های سیاسی دیگر است. بدیهی است که در چنین نظامی اندیشه نظامی رهبران آن نیز باید دارای چنین مشخصه‌ای باشد. رهبر معظم انقلاب تمامی اقدام‌ها و ابزارها از جمله اندیشه نظامی و نیروهای مسلح را در راستای خدمت به مردم می‌داند. به باور ایشان در نظام اسلامی، نیروهای مسلح، ابزار قدرت‌طلبی افراد و گروه‌ها به‌شمار نمی‌آیند. ایشان تأکید زیادی بر نقش مردم در حفظ و گسترش انقلاب و دفاع مردمی در برابر تهدیدات جهانی داشته و می‌فرمایند: «اولین انقلابی که با مردم شروع کرد، با مردم ادامه داد، حرف خود را عوض نکرد، راه خود را تغییر نداد و اهداف خود را کم‌وزیاد نکرد، انقلاب اسلامی ایران است. این انقلاب، به نام خدا و برای مردم و برای عدالت، استقلال و آزادی آغاز شد و این راه را همچنان ادامه داده است و ما با تأکید بر قدرت ملت در مقابل هیچ قدرت بزرگ جهانی احساس ضعف نمی‌کنیم» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارکنان نیروی هوایی آجا، ۱۳۸۲/۱۱/۱۹).

۳-۵- کار، حرکت و اقدام

کار و تلاش، همواره برنامه‌سازنده و مؤثری است که رمز پیروزی و تکامل در آن نهفته شده است. آیات و روایات فراوانی داریم که همواره مؤمنان را به کار و تلاش تشویق می‌نماید. «هرکس کار شایسته‌ای انجام دهد؛ خواه مرد باشد یا زن، درحالی که مؤمن است او را به حیاتی پاک زنده می‌داریم و پاداش آن‌ها را به بهترین اعمالی که انجام می‌دادند، خواهیم داد»^۱. اولین شاخصه‌هایی که رهبر معظم برای یک دولت اسلامی ضروری می‌دانند، کار، حرکت و اقدام است. انرژی و نشاط کار دولت، یک امر برجسته است. از آن‌جا که حکومت اسلامی مردم‌محور است، تکلیف مسئولان نظام در قبال آنان مشخص است. در اسلام و نظام جمهوری اسلامی، فلسفه مسئولیت پیدا کردن مسئولان نظام در کشور، این است که برای مردم کار کنند (بیانات مقام معظم رهبری در جمع دولت، ۱۳۸۷/۶۲).

۳-۶- عدالت‌خواهی

برقراری عدالت در جامعه، از مبانی مهم پایداری یک حکومت و دولت است. از آن‌جا که انقلاب اسلامی ایران مقدمه‌ساز حکومت جهانی حضرت حجت (عج) است، رعایت این اصل از ضروریات یک دولت اسلامی است. عدالت موردنظر در جامعه موعود، ریشه در ولایت‌های موقتی و غیر اسلامی ندارد، بلکه برگرفته از ولایت‌های اصیل الهی و در مسیر آن است. امام علی علیه السلام در باب ضرورت اجرای عدالت از سوی دولت‌ها می‌فرماید: عدالت سپر دولت‌هاست (منتخب میزان الحکمه، حکمت ۴۰۱۱).
مقام عظمای ولایت نیز بر این موضوع تأکید دارند و در فرمایشات خود باها خواهان برقراری عدالت‌خواهی، به صورت جدی در روحیه مسئولان و دولتمردان بوده‌اند (بیانات مقام معظم رهبری در جمع دولت، ۱۳۸۷/۶۲).

۱. سوره نحل، آیه ۹۷.

۳-۷- استکبارستیزی

اسلام می‌گوید با دشمنان متعارض بایستی با قدرت برخورد کرد؛ باید مرزبندی روشن و شفاف با آن‌ها به وجود آورد. اسلام می‌گوید فریب دشمن‌ها را نباید خورد. این خط روشن امیرالمؤمنین است؛ امروز هم ما همین خط روشن را احتیاج داریم. انقلاب ما به خاطر از بین بردن استکبار و طاغوت بود و ضرورت استکبارستیزی در منویات رهبر معظم انقلاب جایگاه خاص خود را داراست. «معنای استکبارستیزی دشمنی کردن با دولت‌های دنیا نیست. معنایش دشمنی کردن با استکبار است. استکبار آفت بشریت است. البته امروز آمریکا و صهیونیسم مظهر استکبارند؛ لیکن هر جا، هر کس، هر دولتی و هر مجموعه‌ای که نسبت به دیگران استکبار بورزند، آفتی در جامعه بشری و در نظام زندگی انسان به وجود می‌آورند» (همان).

۳-۸- اعاده عزت ملی

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «اعاده عزت ملی و ترک انفعال در مقابل سلطه و تجاوز و زیاده‌طلبی سیاست‌های دیگران و ترک شرمندگی در مقابل غرب و غرب‌زدگی را هم، انسان در این دولت احساس می‌کند؛ عزت ملی و استقلال حقیقی و معنوی از اینجا حاصل می‌شود. استقلال به این نیست که انسان شعار استقلال دهد یا حتی مثلاً در زمینه‌های اقتصادی هم به یک رشد بالایی دست پیدا کند؛ نه، استقلال این است که یک ملت به هویت خود و به عزت خود معتقد و برای او اهمیت قائل باشد، برای حفظ او تلاش و کار کند و در مقابل متعرضین و مستهزئین، شرمنده اظهارات و جایگاه خود نباشد» (همان).

۳-۹- توقف غرب‌باوری و غرب‌زدگی

خداوند متعال در قرآن کریم یکی از وظایف مؤمنان را، داشتن استقلال در برابر دشمنان و لزوم قاطعیت بر مکتب خود دانسته است.^۱

«متأسفانه بعضی از مسئولان گمان می‌کردند که عزت در غرب‌باوری و گرایش به آن‌هاست.

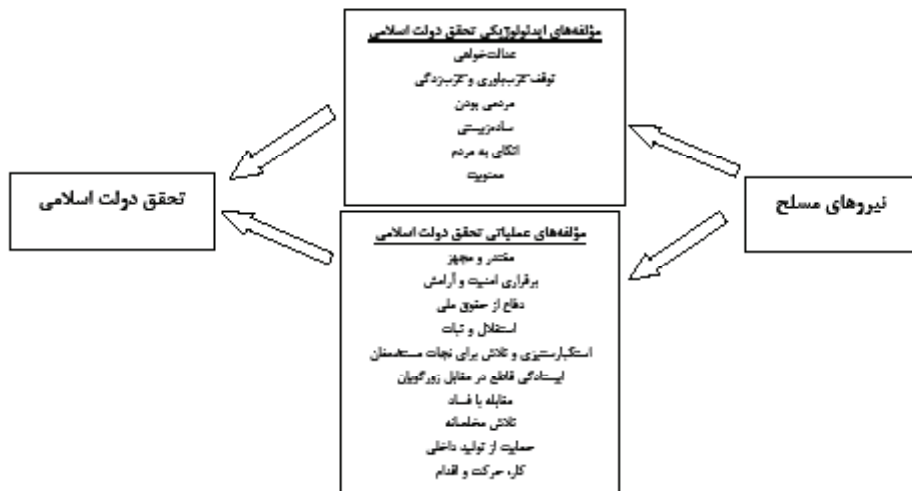
۱. سوره آل‌عمران، آیه ۲۸.

یکی از گرفتاری‌هایی که ما داشتیم و این گرفتاری باعث ذلت ما بود، مسئله وابستگی و خودباختگی بود. خیال می‌کردیم که کسی نیستیم، نمی‌توانیم؛ خیال می‌شد که دیگران دوست ما هستند، به همین دلیل ما، بند به آن‌ها می‌شدیم. دشمنان دوست دارند که ما غافل باشیم. قرآن می‌فرماید: کفار دوست دارند که شما غافل باشید»^۱.

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «روند غرب‌باوری و غرب‌زدگی را که متأسفانه داشت در بدنه مجموعه‌های دولتی نفوذ می‌کرد، متوقف کردید. این چیز مهمی است. حالا عده‌ای در جامعه، ممکن است به هر دلیلی شیفته یک تمدنی یا یک کشوری باشند؛ اما این وقتی به بدنه مدیران انقلاب و مجموعه‌های انقلاب نفوذ می‌کند، چیز خیلی خطرناکی می‌شود» (بیانات مقام معظم رهبری در جمع دولت، ۱۳۸۷/۶/۲).

۴- مدل مفهومی تحقیق

در ادامه، ضمن جمع‌بندی مطالب و بررسی مطالعات صورت گرفته و در نهایت اخذ نظرات تعدادی از صاحبان خرد، مدل مفهومی پژوهش به صورت نمودار شماره (۱) ارائه می‌شود:

نمودار شماره (۱) مدل مفهومی مطالعه

۱. سوره نساء، آیه ۱۰۲.

۵- نوع و روش تحقیق

به علت این که مطالعه حاضر، به دنبال یافتن پاسخی برای سؤالات مطرح شده است تا نتایج آن در نیروهای مسلح و سطح کشور به کار گرفته شود و یا به عبارتی، به دلیل آن که اطلاعات حاصل از این تحقیق، برگرفته از واقعیات موجود است و قابلیت بهره‌برداری از آن وجود دارد، از این روش تحقیق از نوع کاربردی است. از سوی دیگر، به بررسی حدود تغییرات متغیرها با حدود تغییرات چند متغیر دیگر به صورت آماری می‌پردازد، لذا روش تحقیق حاضر، از نوع همبستگی است که با استفاده از روش‌های آماری، فرضیات مورد آزمون قرار می‌گیرد و میزان همبستگی متغیرها تعیین و مشخص می‌شود.

جامعه آماری در این پژوهش، کلیه افراد صاحب نظر و پایور نیروهای مسلح، شامل فرماندهان و مدیران، رؤسای دوایر و شعبات و غیره، بود که از طریق فرمول کوکران و با حداکثر خطای مجاز ۰٫۱، حجم نمونه به تعداد ۴۵۰ نفر مشخص شد و با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی ساده، پرسش‌نامه، در میان ۵۱۱ نفر توزیع و از ۴۵۰ نفر دریافت شد.

جدول (۱) نحوه توزیع نمونه مورد بررسی

یگان مورد بررسی	درصد تقریبی از جامعه مورد بررسی	تعداد نمونه (به‌طور تقریبی)
ارتش	۲۰	۹۰
سیاه و بسیج	۶۰	۲۷۰
نیروی انتظامی	۲۰	۹۰
جمع کل	۱۰۰	۴۵۰

۵-۱- روش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها

در گام نخست، محقق به منظور تبیین اطلاعات تحقیق و مبانی نظری از بین کتب، اسناد و مدارک، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها نموده است؛ در گام بعدی با مراجعه به خبرگان و مصاحبه با صاحب نظران، اقدام به بومی نمودن الگوی خود نموده است. به منظور آزمون فرضیات و استنباط از واقعیات جامعه مورد مطالعه، از روش میدانی بهره گرفته شده و به وسیله پرسش‌نامه به این مهم دست یافته است.

به منظور تبیین روایی و اعتبار اقدامات زیر انجام گرفته است:

- انتخاب افراد متخصص که دارای تجربه گران قدر و سابقه خدمتی مناسب بودند و آشنایی با موضوع داشتند، برای جمع آوری اطلاعات و تنظیم پرسش نامه.

- اسناد و مدارکی که در این موضوع به روش کتابخانه‌ای مورد مطالعه قرار گرفته بود، برای تأیید، به رویت اساتید و صاحب نظران رسید.

- به منظور تعیین روایی پرسش نامه، ۶ سؤال باز برای مصاحبه با صاحب نظران طرح شد و پاسخ‌های صاحب نظران در پرسش نامه، مورد استفاده قرار گرفت.

- سؤالات پرسش نامه به صاحب نظران و افراد خبره ارائه شد و سپس نظرات تکمیلی و اصلاحی ایشان در پرسش نامه مورد ملاحظه قرار گرفت.

- به منظور سنجش اعتبار پرسش نامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. از آنجایی که ضریب آلفای کرونباخ توسط نرم افزار، ۶۸ و ۸۱ درصد محاسبه گردید و می توان گفت پایایی و روایی پرسش نامه، قابل قبول است.

۶- تجزیه تحلیل اطلاعات

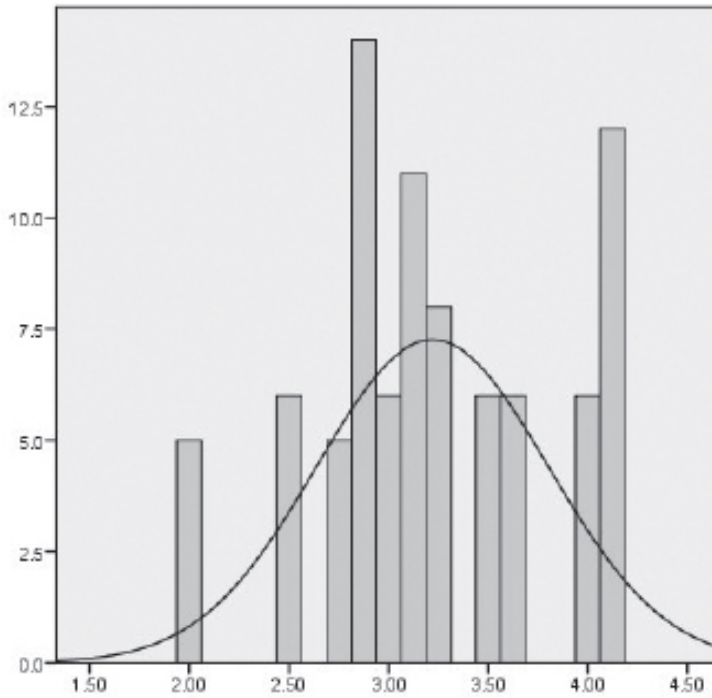
در این مقاله با توجه به موضوع، دو فرضیه ارائه شده است:

فرضیه اول: نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از لحاظ ایدئولوژیکی بر تحقق دولت اسلامی تأثیرگذار هستند.

بررسی توزیع چولگی

از نمودار ذیل می توان مشاهده نمود که اگرچه این فرضیه دارای چولگی به راست است ولی تا حدودی نرمال است.

1. Right (positive) skewness.

نمودار (۲): نمودار هیستوگرام عوامل مرتبط به فرضیه اول

آزمون فرضیه

آماره آزمون خی ۲:

برای به دست آوردن عدد مربوط به آماره خی ۲ جدول ۲ (۲) طراحی شده است.

سال چهاردهم - شماره ۳۰ - بهار ۱۳۹۶

جدول (۲) محاسبه آمارهٔ خی ۲ برای فرضیهٔ اول

سؤال	خیلی کم	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
۱	۲۳	۹۲	۱۵	۹۵	۲۲۵	۴۵۰
۲	۱۰	۴۵	۹۲	۱۱۷	۱۸۶	۴۵۰
۳	۱۵	۶۱	۹۰	۹۹	۱۸۵	۴۵۰
۴	۴۰	۴۵	۹۵	۴۵	۲۲۵	۴۵۰
۵	۲۰	۶۹	۹۲	۹۰	۱۷۹	۴۵۰
۶	۲۴	۶۶	۱۳۵	۴۳	۱۸۲	۴۵۰
جمع	۱۳۲	۳۷۸	۵۱۹	۴۸۹	۱۱۸۲	۲۷۰۰
میانگین (O)	۲۲	۶۳	۸۶٫۵	۸۱٫۵	۱۹۷	۴۵۰
فراوانی مورد انتظار (E)	۹۰	۹۰	۹۰	۹۰	۹۰	۴۵۰
(O-E)	-۶۸	-۲۷	-۳٫۵	-۸٫۵	۱۰۷	0
(O-E) ²	۴۶۲۴	۷۲۹	۱۲٫۲۵	۷۲٫۲۵	۱۱۴۴۹	-
(O-E) ² /E	۵۱٫۳۷	۸٫۱	۰٫۱۴	۰٫۸	۱۲۷	۱۸۷٫۴

آمارهٔ خی ۲ در این فرضیهٔ بزرگ‌تر از $9/4/88$ و برابر با $187/4$ محاسبه شد که نشان می‌دهد که فرض ما صحیح بوده است؛ یعنی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از لحاظ ایدئولوژیکی بر تحقق دولت اسلامی تأثیرگذار بوده‌اند.

ضریب فی (سی)

$$C = \sqrt{\frac{x^2}{x^2 + n}} \implies C = \sqrt{\frac{187/4}{187/4 + 450}} \implies C = 0/54$$

«ضریب فی» مربوط به فرضیه اول، ۰/۵۴ را نشان می‌دهد که همبستگی قوی میان تحقق دولت اسلامی و نیروهای مسلح در بُعد ایدئولوژیکی وجود دارد.

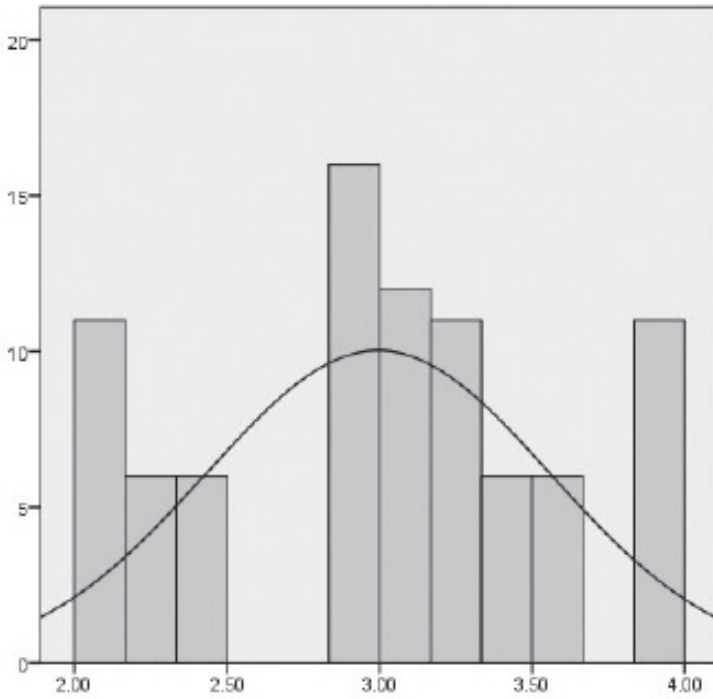
بررسی مؤلفه‌های فرضیه اول:

تجزیه و تحلیل		مؤلفه
ارزش	میانگین فراوانی وزنی	
قوی	۲/۷۶	عدالت‌خواهی
قوی	۲/۹۵	توقف غرب‌باوری و غرب‌زدگی
قوی	۲/۸۰	مردمی بودن
قوی	۲/۷۰	ساده‌زیستی
قوی	۲/۹۱	اتکا به مردم
قوی	۲/۸۱	معنویت
قوی	۲/۸۲	میانگین شاخص

با توجه به جدول (۳) می‌توان گفت در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران «توقف غرب‌باوری و غرب‌زدگی» بیشترین نقش را در تحقق دولت اسلامی با فراوانی وزنی (۲/۹۵) از ۵) دارا بوده و بعدازآن بیشترین تأثیر را سنجۀ «اتکا به مردم» با فراوانی وزنی (۲/۹۱) از ۵) داشته است. همچنین کمترین تأثیر را «ساده‌زیستی» در تحقق دولت اسلامی داشته است. فرضیه دوم: نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از لحاظ عملیاتی بر تحقق دولت اسلامی تأثیرگذار هستند.

بررسی توزیع چولگی

از نمودار (۳) می‌توان مشاهده نمود که این فرضیه دارای چولگی به راست^۱ است.

نمودار (۳) نمودار هیستوگرام عوامل مرتبط به فرضیه دوم

بررسی نقش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در تحقق دولت اسلامی
مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

1. Right (positive) skewness

آزمون فرضیه

آمارهٔ آزمون خی ۲:

برای به دست آوردن عدد مربوط به آمارهٔ خی ۲، جدول (۴) طراحی شده است.

جدول (۴) محاسبه آماره خی دو برای فرضیه دوم

سوال	خیلی کم	خیلی زیاد	متوسط	کم	زیاد	خیلی زیاد	جمع
۱	۲۵	۲۰	۳۰۶	۵۵	۴۴	۴۵۰	
۲	۲۰	۲۶	۴۵	۴۷	۲۱۲	۴۵۰	
۳	۱۵	۹۰	۴۵	۷۳	۲۲۷	۴۵۰	
۴	۷	۳۱	۹۵	۱۳۸	۱۷۹	۴۵۰	
۵	۲۰	۸۹	۹۱	۶۵	۱۸۵	۴۵۰	
۶	۱۶	۴۹	۹۷	۶۳	۲۲۵	۴۵۰	
۷	۵۹	۵۱	۶۳	۱۸۵	۹۲	۴۵۰	
۸	۵۸	۶۴	۵۴	۹۵	۱۷۹	۴۵۰	
۹	۱۵	۵۱	۵۸	۱۸۹	۱۳۷	۴۵۰	
۱۰	۲۵	۴۱	۲۲۹	۱۳۵	۲۰	۴۵۰	
جمع	۲۶۰	۵۱۲	۱۰۸۳	۱۰۴۵	۱۶۰۰	۴۵۰۰	
میانگین (O)	۲۶	۵۱,۲	۱۰۸,۳	۱۰۴,۵	۱۶۰	۴۵۰	
فراوانی مورد انتظار (E)	۹۰	۹۰	۹۰	۹۰	۹۰	۴۵۰	
(O-E)	-۶۴	-۳۸,۸	۱۸,۳	۱۴,۵	۷۰	۰	
(O-E) ^۲	۴۰۹۶	۱۵۰۵,۵	۳۳۴,۹	۲۱۰,۲	۴۹۰۰	-	
(O-E) ^۲ /E	۴۵,۵	۱۶,۷	۳,۷	۲,۳	۵۴,۵	۱۵۱,۷	

آمارهٔ خبی ۲ در این فرضیه، بزرگ‌تر از ۹/۴۸۸ و برابر با ۱۵۱/۷ محاسبه شد که نشان‌دهندهٔ صحیح بودن فرضیهٔ دوم است یعنی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از لحاظ عملیاتی بر تحقق دولت اسلامی تأثیرگذار بوده‌اند.

ضریب فی (سی)

$$C = \sqrt{\frac{\chi^2}{\chi^2 + n}} \implies C = \sqrt{\frac{151.7}{151.7 + 450}} \implies C = 0.50$$

«ضریب فی» مربوط به فرضیهٔ دوم، ۰/۵۰ را نشان می‌دهد که همبستگی نسبتاً قوی میان دو عامل «تحقق دولت اسلامی» و «نیروهای مسلح از بعد عملیاتی» وجود دارد.
بررسی مؤلفه‌های فرضیهٔ دوم:

جدول (۵) جمع‌بندی شاخص‌های مربوط به فرضیه دوم

تجزیه و تحلیل		سوال
ارزش	میانگین فراوانی وزنی	
قوی	۴/۵۵	مقتدر و مجهز
قوی	۴/۳۵	برقراری امنیت و آرامش
قوی	۳/۸۱	دفاع از حقوق ملی
قوی	۳/۹۵	استقلال و ثبات
قوی	۳/۶۳	استکبارستیزی و تلاش برای نجات مستضعفان
قوی	۴/۸۵	ایستادگی قاطع در مقابل زورگویان
قوی	۴/۴۲	مقابله با فساد
قوی	۴/۶۰	تلاش مخلصانه
قوی	۳/۸۰	حمایت از تولید داخلی
متوسط	۳/۱۵	کار، حرکت و اقدام
قوی	۳/۶۱	میانگین شاخص

با توجه به جدول (۵) می‌توان گفت در نیروهای مسلح، موضوع «برقراری امنیت و آرامش» با فراوانی وزنی (۴/۳۵ از ۵)، بیشترین تأثیر مثبت را در تحقق دولت اسلامی دارد و بعد از آن بیشترین تأثیر را «استقلال و ثبات» با فراوانی وزنی (۳/۹۵ از ۵) دارد و کمترین تأثیر را سنجۀ «کار و حرکت و اقدام» و «مقابله با فساد» به‌عنوان سایر ابعاد و مؤلفه‌های تحقق دولت اسلامی دارد.

۷- نتایج پژوهش

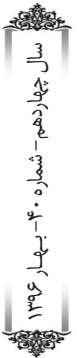
مطابق نتایج به‌دست‌آمده، دو فرضیۀ «نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از لحاظ ایدئولوژی بر تحقق دولت اسلامی تأثیرگذار هستند» و «نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران از لحاظ عملیاتی بر تحقق دولت اسلامی تأثیرگذار هستند» به اثبات رسید و مشخص شد که نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، در تحقق دولت اسلامی، نقش مشخص و بارزی دارند.

در بین همه مؤلفه‌های مرتبط با تحقق دولت اسلامی توسط نیروهای مسلح «برقراری امنیت و آرامش» بیشترین نقش را در تحقق دولت اسلامی دارا بوده و بعد از آن بیشترین تأثیر را سنجه‌های «توقف غرب باوری و غرب‌زدگی» و «استقلال و ثبات» داشته است. کمترین تأثیر را نیز «کار و حرکت و اقدام» و «مقابله با فساد» در تحقق دولت اسلامی داشته است.

از طرف دیگر مؤلفه‌های مربوط به فرضیۀ اول، یعنی بُعد ایدئولوژی با فراوانی (۳,۸۲ از ۵) نسبت به مؤلفه‌های فرضیۀ دوم، یعنی بُعد عملیاتی (۳,۶۱ از ۵) تأثیر بیشتری بر تحقق دولت اسلامی دارد.

با توجه به رتبه بالای مؤلفه امنیت و آرامش در بین جمیع مؤلفه‌ها، می‌توان گفت که نیروهای مسلح در این زمینه، به شکل مؤثری اقدام نموده و تأثیر آن در تحقق دولت اسلامی کاملاً مشهود بوده است.

در آخر از نتایج به‌دست‌آمده می‌توان به این مطلب پی برد که نیروهای مسلح در این سال‌ها بیش از ۷۰ درصد (۳,۶۸ از ۵) در ایجاد و تحقق دولت اسلامی در جمهوری اسلامی ایران مؤثر بوده‌اند.

۸- پیشنهادها

نگاه هوشمندانه‌ی مقام معظم رهبری در حوزه‌ی دفاعی، کاملاً ملموس بوده و دارای دو ویژگی کاملاً مشخص است؛ اول دقت نظر و تشخیص درست تهدیدات حال و آینده‌ی نظام سلطه‌ی جهانی علیه ایران و تشریح آن برای مسئولان، و دوم ارائه‌ی راهبردهای بسیار قوی و مؤثر برای مقابله با تهدیدات و تبدیل آن به فرصت‌ها، که ضمن شکست و یأس دشمن، باعث تقویت جبهه‌ی مقاومت شده است. بر این اساس محقق با در نظر گرفتن تحلیل‌های آزمون‌های انجام‌یافته و مشخص شدن اهمیت نقش نیروهای مسلح در تحقق دولت اسلامی در جمهوری اسلامی ایران، راهکارها و پیشنهادهایی جهت دستیابی به نتایج مطلوب‌تر با در نظر گرفتن مؤلفه‌های مرتبط با موضوع در نیروهای مسلح ارائه نموده است:

- با توجه به بالا بودن نقش مؤلفه‌های ایدئولوژی نسبت به عملیاتی در تحقق دولت اسلامی، به‌روشنی مشخص است که نقش نیروهای مسلح در زمینه‌ی عمل به معیارهای تحقق دولت اسلامی به‌اندازه‌ی اعتقادی فعال نبوده و لازم است تا در جهت عمل به باورهای تحقق دولت اسلامی فعال‌تر گردد.

- با توجه به پایین بودن رتبه‌ی عامل «ساده‌زیستی» در بین جمیع عوامل مرتبط با ایدئولوژی، جا دارد در این زمینه فرماندهان و مدیران نیروهای مسلح، مؤثرتر باشند و سادگی و ساده‌زیستی را بیش از گذشته، سرمشق خود قرار دهند.

- موضوع بند فوق در رابطه با موضوع کار، اقدام و عمل در بین مؤلفه‌های عملیاتی در تحقق دولت اسلامی در نیروهای مسلح که متأثر شرایط فعلی اقتصادی و بودجه‌ی دفاعی کشور نیز است، باید در این بُعد فعال‌تر شود و فراموش نشود که ارزش هزینه‌ی بیشتر در زمان صلح را در دوران بحران و جنگ خواهیم دید.

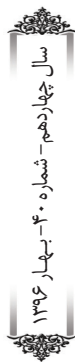
- با توجه به اهمیت نقش مردم در نیروهای مسلح و به عبارتی ویژگی خاص نیروهای دفاعی کشور که همان مردمی بودن آن است، نباید فراموش کرد که فاصله‌ی میان مردم و قوای نظامی ایران، به معنای کاستن قدرت آن‌ها، خطری جدی تلقی می‌شود و باید هرچه بیشتر در

مردمی نمودن نیروها کوشش مؤثر صورت پذیرد. فراموش نشود که مشروعیت هر قدرتی با پذیرش و تابعیت مردم و دولت به وجود می آید.

- یکی از مهم ترین اهداف شکل گیری دولت‌ها در جوامع انسانی، تأمین و تداوم «امنیت» است. از این رو در نگاه اسلامی کسب قدرت و اعمال آن، برخلاف کاربرد آن در جوامع غربی، دارای ماهیتی دفاعی و استکبارستیز و دفاع‌محور است؛ این موضوع در اندیشه‌ها و بیانات مقام معظم رهبری نیز بارها و بارها تکرار شده است و ایشان مسئولان را به دستیابی به آن فراخوانده‌اند. بر این اساس، واضح است که باید در جهت ارتقای توانمندی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدات خارجی به منظور تحقق دولت اسلامی، از راه‌های زیر اقدامات مؤثری صورت پذیرد:

- کسب دانش و فناوری‌های نو و پیشرفته دفاعی و نوسازی صنایع دفاعی و نظامی؛
- افزایش ضریب خودکفایی با توسعه تحقیقات و بهره‌مندی از همه ظرفیت‌های موجود و ایجاد ظرفیت‌های جدید؛
- ترکیب اصل بازدارندگی دفاعی با مشارکت مردمی و اهتمام به حضور نیروهای مردمی در تأمین امنیت و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مردمی؛
- ترکیب مؤلفه‌های اقتدار در حوزه‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و دفاعی برای دفاع از کیان امت اسلامی؛
- ترکیب اسلام و قرآن و امام و رهبری با مردم و بحث امنیت ملی و اندیشه‌های دفاعی؛
- تلاش در جهت پیاده‌سازی اقتدار معنوی با قدرت دفاعی و ترکیب بیش از گذشته اخلاص در عمل؛
- ترکیب خلاقیت و نوآوری علمی با فناوری‌های دفاعی به منظور دستیابی به امنیت و آسایش افراد جامعه؛

• ترکیب موفق اقتدار و دفاع منطقه‌ای و جهانی در موضوعات دفاعی و تشکیل جبهه دفاع ملی؛

• طرح راهبرد «نرمش قهرمانانه» که ضمن حفظ قدرت، توانمندی، استقلال و عزت جمهوری اسلامی ایران، که رسیدن به اهداف عالی نظام اسلامی در جهان اسلام از طریق دولت اسلامی مقتدر و ایجاد تمدن بزرگ اسلامی را میسر می‌سازد؛

• مطابق ابلاغیه مقام معظم رهبری به نیروهای مسلح، گسترش همکاری‌های دفاعی به‌ویژه در حوزه همکاری‌های فنی و صنعتی، مطالعاتی، تحقیقاتی و فناورانه و سرمایه‌گذاری‌های مشترک در پروژه‌های نظامی و صنعتی و تبادل وابسته‌های نظامی، باید مورد توجه بیشتر قرار گیرد.

• بهره‌گیری از روابط و پیمان‌ها و همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه برای افزایش توان ملی؛

• تلاش برای ایجاد نزدیکی بیشتر میان کشورهای اسلامی؛

• حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف؛

• یکی از راه‌هایی که یگان‌های نیروهای مسلح می‌توانند عملکرد مطلوب‌تری داشته باشند و تأثیر بیشتری بر اقتدار ملی بگذارند، اجرای «اقتصاد مقاومتی» به صورت صحیح و جامع در سازمان است. پیشنهاد می‌شود، مسئولان در پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی به‌ویژه در پنج رکن قابل اجرا در سطح نیروهای مسلح، یعنی بهره‌گیری از دانش و دانش‌بنیان نمودن سازمان، بهره‌گیری از پتانسیل همبستگی و مشارکت کارکنان، اصلاح الگوی مصرف، تنوع بخشیدن در منابع درآمدی و عوایدی، بهره‌گیری از ظرفیت‌های بدون‌استفاده و بالقوه موجود در سازمان و یگان خود، تلاش بیشتری نمایند.

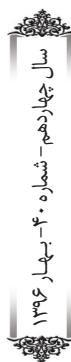
• تأثیرپذیری عوامل غیر مستقیم با نیروهای مسلح، همانند قدرت سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و غیره، تنها به دلیل ارتباط مستقیم امنیت در تمامی سطوح جامعه

است. نیروهای مسلح نیز که در خط مقدم حفظ امنیت کشور قرار دارند با اقتدار خود، اقتدار را به سایر بخش‌های جامعه و قدرت مقابله با استکبار را در ابعاد مختلف به دولتمردان هدیه داده‌اند و به عبارتی ابعاد مختلف اقتدار ملی متأثر از نیروهای مسلح و عملکرد آنان است. از این رو داشتن نیروی مسلحی قوی و الگو در کشور، موجب تقویت اقتدار در کشور می‌شود.

• متأسفانه معیاری برای ارزیابی و سنجش دقیق عملکرد نیروهای مسلح، همچنین سطح اقتدار ملی وجود ندارد و معیارهای موجود، جنبه کیفی ندارد. بر این اساس، باید به منظور پی بردن به میزان تغییر در اقتدار ملی و یا عملکرد نیروهای مسلح، شاخص‌هایی شناسایی و به کار بسته شوند.

• برای پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی و دستیابی به اهداف و آرمان‌های اصیل انقلاب، همدلی و وحدت با یکدیگر، عاملی ضروری و اجتناب‌ناپذیر است و اوضاع اکنونی و با توجه تحریم‌های مختلف، لازم است که «اتحاد و عوامل تقویت آن» مورد بررسی و توجه قرار گیرد.

Archive of SID

منابع

- آقابخش، علی (۱۳۹۳). فرهنگ علوم سیاسی، چاپ ششم، نشر چاپار.
- بردباف، علی (۱۳۸۹). *مجله نامه فرهنگ*، شمارگان ۱۷.
- بهزادی، حمید (۱۳۹۲). *اصول روابط بین الملل و سیاست خارجی*، تهران، دهخدا.
- پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری: <https://www.leader.ir/langs>
- دشتی، محمد (۱۳۸۸). *اخلاق نظامی از دیدگاه نهج البلاغه*، انتشارات امیرالمؤمنین.
- رفیع زاده، علاءالدین و محمدعلی عفتی و مریم رونق (۱۳۸۹). *مدیریت عملکرد*، انتشارات فرمنش.
- روشندل، جلیل (۱۳۹۴). *امنیت ملی و نظام بین المللی*، تهران: سمت.
- چانگ، ریچارد (۱۳۸۴). *بهبود مستمر فرایند*، راهنمای عملی بهبود فرایندها بر اساس نتایج قابل اندازه گیری، ترجمه سهراب خلیلی شورینی و ابراهیم میرخرسندی، تهران: یادواره.
- حقانی، موسی (۱۳۹۰). *ویژگی های دولت اسلامی*، نشریه فرهنگ بصیرت، شماره ۳، دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
- سیف، الله مراد (۱۳۹۲). «مفهوم شناسی قدرت نرم ج.ا.ا»، فصلنامه دیپلماسی دفاعی، سال سوم، شماره ۵، معاونت امور بین الملل، ارتباطات و مطالعات دفاعی.
- خمینی، روح الله (۱۳۷۸). *صحیفه امام*، جلد ۵ و ۲۱، چاپ هفدهم، انتشارات حفظ آثار امام خمینی.
- غفوری، محمد (۱۳۸۶). *اصول دیپلماسی در اسلام و رفتار سیاسی پیامبر (ص)*، تهران: مهاجر.
- قوام، عبدالعلی (۱۳۸۳). *اصول سیاست خارجی و سیاست بین الملل*، چاپ دهم، تهران: سمت.
- کاظمی، علی اصغر (۱۳۹۱). *نقش قدرت در جامعه و روابط بین الملل*، چاپ دهم، تهران: قومس.

- لطفی مرزناکی، رحمان (۱۳۹۴). دفاع هوشمند در اندیشه امام خامنه‌ای، چاپ دوم، تهران: آوای سبحان.
- لطفی مرزناکی، رحمان (۱۳۹۵). درآمدهای بر دفاع در اندیشه امام خامنه‌ای، چاپ اول، تهران: نشر دفاع.
- معین، محمد (۱۳۸۷). فرهنگ فارسی، تهران: رهنما.
- نصرآبادی، علی (۱۳۹۱). عزت و افتخار حسینی، دلارنگ، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش.

Archive of SID

